

La transmissió lingüística familiar intergeneracional: una proposta de model d'anàlisi

JOAQUIM TORRES I PLA

Societat Catalana de Sociolingüística

Xarxa CRUSCAT, Institut d'Estudis Catalans

1. Introducció

En els territoris no estrictament monolingües, la transmissió de les llengües d'una generació a l'altra és un dels aspectes cabdals que expliquen el present i el futur d'un idioma, com també l'evolució de la configuració sociolingüística de la societat. Per això és útil i convenient disposar d'una eina metodològica que permeti mesurar de la manera més precisa i comparable possible el grau en què avancen o retrocedeixen intergeneracionalment cadascuna de les llengües d'un territori. Aquest article constitueix una primera aproximació a una proposta en aquest sentit.

El que aquí presento prové sobretot de les anàlisis que he efectuat al llarg del temps sobre aquesta qüestió a Catalunya (vegeu Torres, 1994, 2003 i 2005), que he pogut ampliar de manera notable amb la meua participació en l'explotació d'un conjunt d'enquestes sociolingüístiques, una en cadascun dels set territoris de llengua catalana, efectuades els anys 2003 i 2004 (vegeu Torres, 2007). Cal dir que tant la situació sociolingüística, en general, com la transmissió intergeneracional, en particular, són molt diferents en cadascuna d'aquestes set zones, de tal manera que el coneixement comparatiu de la qüestió hi aporta a cadascuna un ventall considerable de situacions ben diverses. Aquesta informació l'he completada amb l'obtenció de xifres bàsiques sobre el fenomen al País Basc, que de moment és l'únic territori de llengua no catalana on he trobat dades que em permeten aplicar la proposta en algun dels aspectes.

Presentaré, en primer lloc, els elements bàsics del model, després mostraré com es construeix l'instrument de medició i, finalment, indicaré els diferents nivells d'anàlisi de la proposta.

2. Elements bàsics del model

2.1. La transmissió lingüística familiar intergeneracional

El model estudia la transmissió lingüística en les famílies, que és l'àmbit on es produeix principalment la transmissió intergeneracional d'una llengua. La pràctica lingüística familiar és es-

pecialment rellevant en la transmissió lingüística perquè permet:

- 1) La transmissió del coneixement d'una llengua.
- 2) L'habitució en l'ús.
- 3) La determinació de la llengua inicial de les persones, denominada de vegades *llengua materna* o *L1*, la qual en general condiciona el nivell d'ús d'aquesta llengua al llarg de la vida.

2.2. Objectiu del model

L'objectiu del model és obtenir una informació sintètica, quantificable i àmpliament comparable que permeti explicar en quina mesura es produeix la transmissió lingüística familiar intergeneracional d'una llengua, tant entre el conjunt de la població d'un territori com en els diferents grups o sectors socials.

2.3. Les dues variables bàsiques del model

Com a indicador de la transmissió lingüística familiar d'una llengua empraré la comparació entre dues variables sociolingüístiques rellevants: en primer lloc, l'ús amb el conjunt dels progenitors i, en segon lloc, l'ús amb el conjunt dels fills. La tria d'aquestes variables té diversos avantatges:

— De manera general, l'ús amb els progenitors ens mostra el punt de partida lingüístic de la persona i també en resumeix en molts casos la història lingüística de les arrels familiars. En canvi, l'ús amb els fills és l'elecció d'ordre lingüístic amb més càrrega de futur que practica l'individu al llarg de la vida, ja que el conjunt de les tries d'aquest tipus determinen en bona part el camí que la llengua seguirà.

— Les preguntes sobre la llengua emprada amb progenitors i fills, en referir-se a persones perfectament identificables per l'enquestat i que són rellevants en la seva vida, acostumen a contestar-se de manera força objectiva, característica que no tenen totes les preguntes sociolingüístiques.

— La diferència entre els resultats percentuals de les dues preguntes ens dona unes xifres, positives o negatives, que es poden ordenar de manera jerarquizada i que permeten comparar, sense ambigüitats, el grau en què es produeix la transmissió intergeneracional d'una llengua. A més, l'encreuament entre les dues variables ens dona també informacions fàcilment quantifi-

cables sobre la tria de la llengua amb els fills segons la llengua parlada amb els progenitors.

— Cal fer notar que la informació sobre l'ús amb la mare i l'ús amb el pare no és suficient per conèixer el context lingüístic de la llar d'origen de l'individu, perquè allò que determina aquest context és la combinació de tots dos usos. Concretament amb la variable «ús amb el conjunt de progenitors» tenim en compte l'existència de llars monolingües, en cadascuna de les llengües en presència, i també de llars mixtes lingüísticament. Ambdues informacions són bàsiques per explicar la transmissió lingüística familiar.

— D'altra banda, l'ús amb el conjunt de fills ens dona una informació més completa que l'ús amb el fill gran, que és una variable que s'empra de vegades. En aquest cas, la variable conjunta permet prendre en consideració les situacions en què s'empren llengües diferents segons els fills, les quals ens poden oferir dades interessants.

3. Construcció de l'instrument d'anàlisi

3.1. Elaboració de les dues variables bàsiques citades

En la major part de les enquestes sociolingüístiques no es pregunta directament l'ús lingüístic amb el conjunt dels progenitors. Per tant, aquesta variable s'ha de construir a partir de les preguntes sobre el tema existents en l'enquesta: llengua amb la mare i amb el pare. Pel que fa a la llengua amb els fills, les enquestes EUL, bàsicament emprades per elaborar aquest model, pregunten sobre la llengua amb cadascun d'ells, de manera que ha calgut elaborar també variables construïdes.

3.2. Opcions de resposta emprades

En els càlculs sobre la transmissió intergeneracional que he efectuat fins ara he tingut en compte només l'ús exclusiu o predominant de la llengua, perquè és la manera menys ambigua de mostrar el procés en curs. Si aquest percentatge avança vol dir necessàriament que progressa l'ús de la llengua, i a l'inrevés. En lloc d'això es podria emprar l'ús exclusiu, predominant o paritari, però llavors la interpretació de la dada seria menys clara. L'avenç dels usos paritaris pot comportar un progrés o un retrocés per a una llengua, segons d'on provinguin lingüísticament o a qui substitueixin els efectius que declaren aquests usos. Proposo, per tant, tenir en compte en aquest model només l'ús exclusiu o predominant de cada llengua.

3.3. L'índex de transmissió intergeneracional (ITI)

Aquest índex constitueix un element central del model. Consisteix bàsicament a calcular la diferència entre els percentatges

d'ús d'una llengua (diguem-ne llengua *A*) amb els progenitors i amb els fills. Per poder expressar en forma d'índex aquesta xifra, s'ha emprat la fórmula següent:

$$ITI = \frac{\% //AF - \% //AP}{100}$$

on:

- $\% //AF$ = percentatge dels que parlen la llengua *A* de manera exclusiva o predominant amb els fills
- $\% //AP$ = percentatge dels que parlen la llengua *A* de manera exclusiva o predominant amb els progenitors

El resultat és una xifra que varia entre -1 i $+1$ i que, per tant, permet jerarquitzar els canvis produïts, és a dir, que indica les diferències d'intensitat de l'avenç o del retrocés. L'ITI és l'índex de transmissió intergeneracional de qualsevol llengua. Si hi afegim alguna lletra més identifiquem l'ITI d'una llengua determinada. L'ITI del català l'he denominat *ITC*.

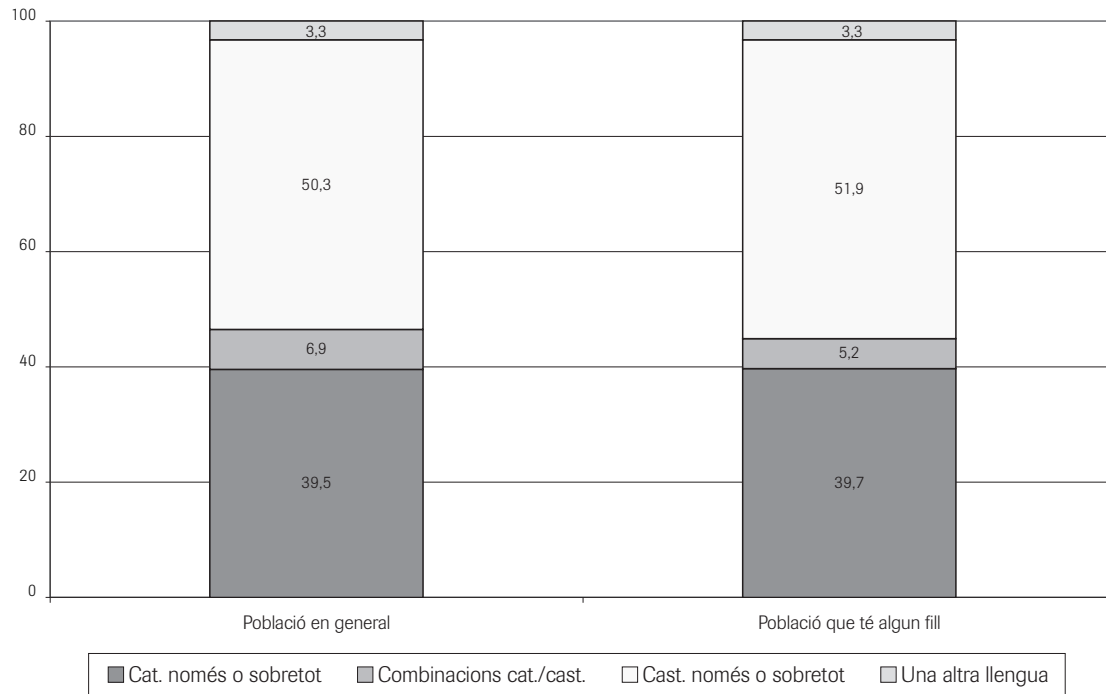
Per assegurar-nos que l'ITI sigui significativament diferent de 0, cal comprovar que els dos percentatges en què es basa són estadísticament diferents de manera significativa, amb l'aplicació de la prova estadística corresponent. Aquesta prova s'ha d'aplicar en tots els casos en què es pugui sospitar que aquesta diferència no sigui significativa. Si resulta que no ho és, cal indicar-ho en la presentació dels resultats.

L'ITI és una expressió numèrica del canvi lingüístic que es produeix entre l'herència lingüística inicial rebuda per l'individu i la situació inicial que tria per als fills, és a dir, per a la generació següent. Mostra l'evolució intergeneracional de l'ús inicial d'una llengua calculada en funció de la població total de cada territori o subgrup estudiat. Aquest índex constitueix una de les diferents maneres de mesurar la vitalitat d'una llengua i és la base del sistema d'anàlisi que proposo.

Cal especificar que es tracta d'una manera de mesurar la transmissió lingüística que té com a unitat l'individu enquestat, és a dir que no té en compte el nombre de fills; i també que els dos percentatges comparats no es refereixen exactament al mateix col·lectiu. Els que contesten la pregunta sobre la llengua amb els progenitors són quasi la totalitat de la població, mentre que els que responen la que demana l'ús amb els fills són lògicament només els que en tenen, és a dir, una part dels anteriors. L'ús amb els fills dels que en tenen es podria haver comparat amb l'ús d'aquest grup amb els progenitors, però s'ha triat de comparar-lo amb l'ús amb els progenitors de la població en general, perquè es tracta de la comparació que ens dona més informació sobre el procés global de canvi sociolingüístic. Cal dir que en els casos estudiats fins ara no s'han trobat diferències significatives apreciables entre els percentatges d'ús amb els progenitors, d'una banda, de la població en general i,

Gràfic 1

Població de Catalunya de quinze i més anys. Llengua usada amb el conjunt de progenitors pels habitants en general i per aquells que tenen algun fill. Percentatges. 2003

FONT: Torres (coord.), 2005, p. 91.

de l'altra, de la que té fills (vegeu el cas de Catalunya en el gràfic 1). Per tant, en aquests casos, que són els set territoris de llengua catalana (vegeu Torres, 2007), podem dir que l'ITI de cada llengua en cada territori ens indica el percentatge net de la població amb fills de la zona que ha adoptat o abandonat aquest idioma en la transmissió intergeneracional; és a dir, el percentatge dels que parlen aquest idioma amb els fills havent-ne emprat un altre amb els progenitors, menys el percentatge dels que han fet el camí contrari.¹ Per exemple, en el cas de Catalunya, en què l'ITI del català (ITIC) és de 0,11, podem dir que, entre els que tenen fills, els que els parlen prioritàriament català però no ho fan amb els progenitors són un 11% més que no pas els que estan en la situació contrària. És a dir que hi ha un 11% net dels que tenen fills que han canviat al català en la transmissió intergeneracional. Però una asseveració d'aquest tipus no es podria fer en altres casos possibles en què els per-

centatges d'ús lingüístic amb els progenitors de la població en general fossin apreciablement diferents dels corresponents als que tenen fills.

Per mostrar amb precisió la manera com es calcula aquest índex, s'indiquen seguidament les operacions que s'han portat a terme per obtenir l'ITI de la llengua catalana (ITIC) d'Andorra:

1) S'han elaborat les variables construïdes «llengua amb el conjunt dels progenitors» i «llengua amb el conjunt dels fills», a partir de les preguntes que apareixen en l'enquesta sobre l'ús lingüístic amb la mare, el pare i cadascun dels fills. Les opcions de resposta que es fixen per a aquestes noves variables són les que consten en el gràfic 1.

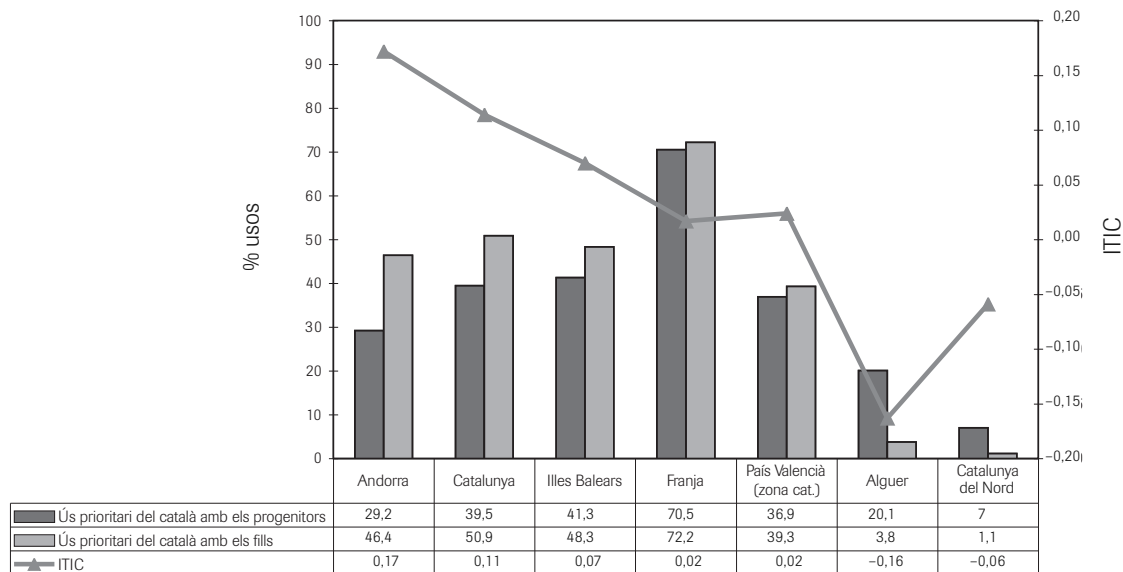
2) S'han calculat els resultats de les dues variables construïdes. Aquests són que, a Andorra, el 29,1% de la població de quinze i més anys parla «català només o sobretot» amb els progenitors, mentre que el 46,4% dels que en tenen fa el mateix amb els fills.

3) S'han sotmès aquests dos percentatges a la prova estadística adient per saber si la diferència entre ells és estadísticament significativa. En resulta que és significativa.

1. El resultat serà una xifra positiva, si hi ha expansió de l'ús de la llengua en aquest aspecte, i una xifra negativa, si és al revés.

Gràfic 2

Població de quinze i més anys dels set territoris de llengua catalana. Ús del català amb els progenitors i amb els fills en percentatges i ITIC corresponents. 2003-2004²

FONT: Elaboració pròpia a partir de les dades del grup d'enquestes EUL.

4) S'ha fet la resta següent: $46,4 - 29,1 = 17,3$. Seguidament s'ha dividit aquesta xifra per 100 de manera que quedin només dos decimals. En resulta 0,17, que és la xifra que ens indica l'ITIC d'Andorra, l'índex de transmissió intergeneracional del català d'Andorra.

4. Nivells d'anàlisi

Els nivells d'anàlisi del model, que presento seguidament, són tres:

- 1) Els tipus de comparacions que permet l'ITI.
- 2) L'ús lingüístic amb els fills segons la llengua emprada amb els progenitors.
- 3) L'impacte de la transmissió intergeneracional i de la natalitat diferencial segons la llengua.

Cadascun d'aquests nivells ofereix un ventall d'informacions, complementàries entre elles, sobre la transmissió lingüística intergeneracional.

4.1. Els tipus de comparacions que permet l'ITI

El primer nivell d'anàlisi que permet el model que proposo consisteix en diversos tipus de comparacions entre els ITI de diferents subgrups. Cadascun d'aquests tipus de comparacions ens dóna informacions útils sobre l'evolució sociolingüística. Els més productius analíticament són els següents:

- 1) Els ITI d'una mateixa llengua en diferents territoris.
- 2) Els ITI de diferents llengües en un mateix territori.
- 3) Els ITI de diferents llengües en diferents territoris.
- 4) En un territori determinat, els ITI d'una mateixa llengua relatius a diferents sectors socials.

Seguidament es presenten un o més exemples de cadascun d'aquests tipus de comparacions, a fi de mostrar de manera sucinta la mena d'informacions que ens proporciona aquest nivell d'anàlisi.

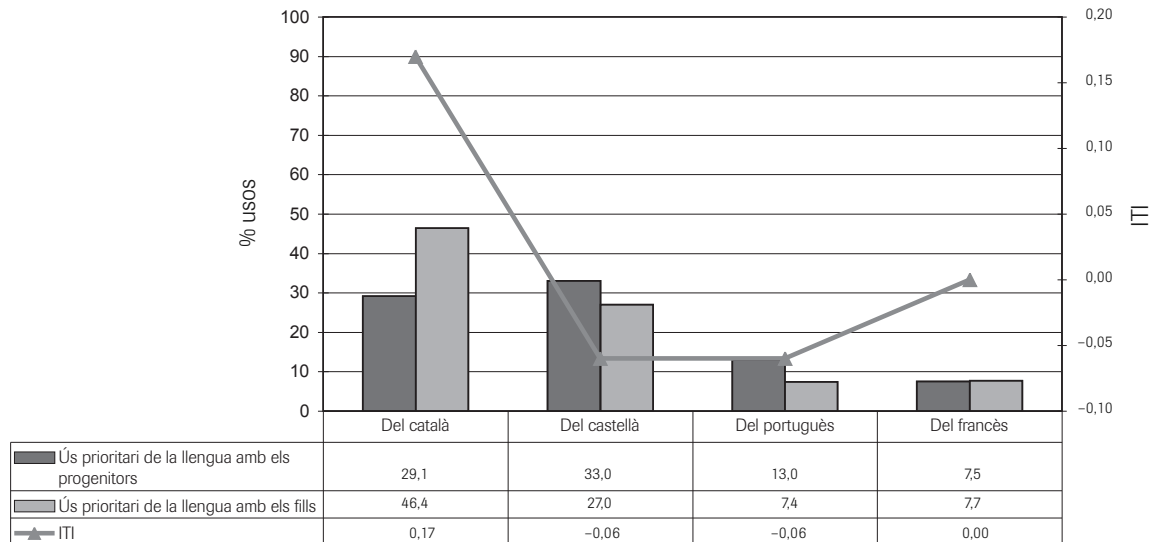
4.1.1. Comparació dels ITI d'una mateixa llengua en diferents territoris

Com a exemple, podem veure el gràfic 2, en el qual es compara la manera com es produeix la transmissió intergeneracional del català en els set territoris que el parlen. De les dades es desprèn, entre altres informacions importants, que a Andorra i Catalunya la transmissió intergeneracional és clarament favorable al català, mentre que a l'Alger i a la Catalunya del Nord aquesta transmissió

2. L'ITIC de la Franja no és diferent de 0 de manera estadísticament significativa.

Gràfic 3

Població d'Andorra de quinze i més anys. Ús de diferents llengües amb els progenitors i amb els fills en percentatges i ITI corresponents. 2004

FONT: Elaboració pròpia a partir de l'enquesta EUL d'Andorra (Torres [coord.], 2006).

sió s'ha pràcticament interromput. Es tracta, per tant, d'un tipus d'informació clau per explicar el present i albirar el futur de la llengua en cadascun dels territoris i en el conjunt.

4.1.2. Comparació dels ITI de diferents llengües en un mateix territori

Aquí presento com a exemple (vegeu el gràfic 3) l'ITI de les llengües principals parlades a Andorra: el català, el castellà, el portuguès i el francès. A primer cop d'ull es veu que en la transmissió intergeneracional el català avança, el castellà i el portuguès retrocedeixen, i el francès es manté. Són informacions cabdals per conèixer la dinàmica de les diferents llengües a Andorra.

4.1.3. Comparació dels ITI de diferents llengües en diferents territoris

L'exemple triat es pot veure en el gràfic 4, en el qual es mostren els ITI del català a Catalunya i del basc al País Basc.³ En aquest cas, com que les dades basques són estimatives, no

sabem fins a quin punt podem considerar que hi ha una diferència significativa entre els ITI de la llengua pròpia de tots dos territoris. Es constata, tanmateix, que tots dos són clarament positius.

4.1.4. Comparació, en un territori determinat, dels ITI d'una mateixa llengua relatius a diferents sectors socials

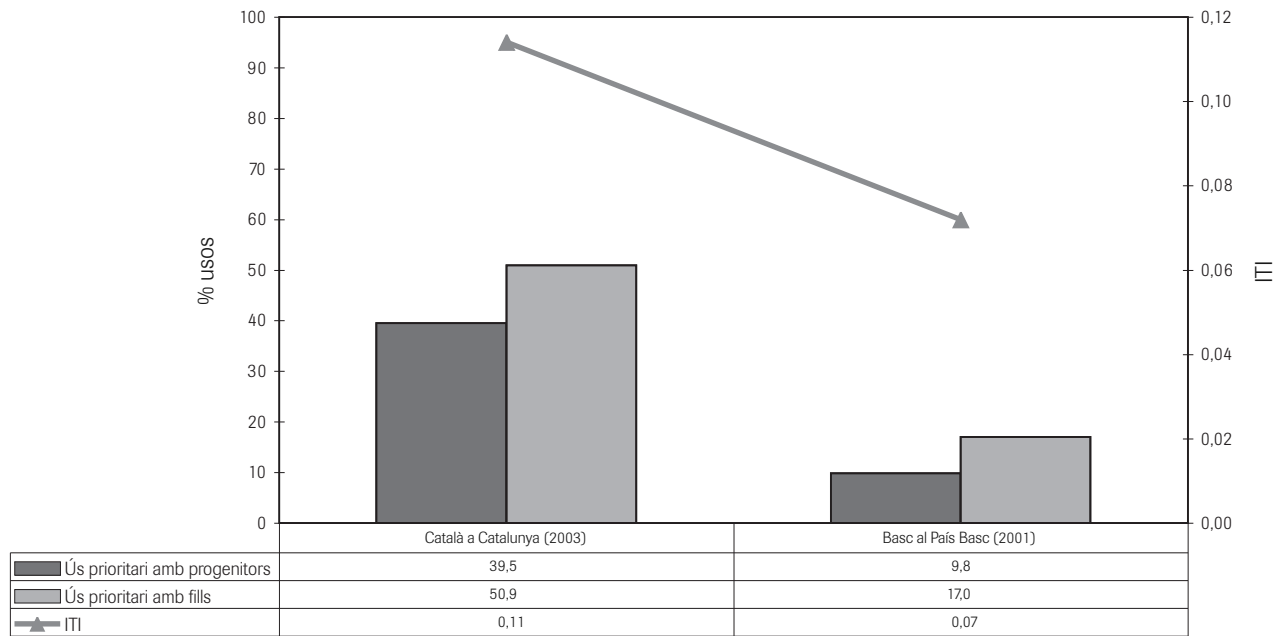
Aquesta és una comparació que ens dona molta informació sobre l'evolució sociolingüística d'una societat i la imbricació social de cada llengua. Permet aprofundir en les característiques de la transmissió intergeneracional en una societat concreta. Comporta calcular l'ITI dels diferents subgrups socials determinats per a cadascuna de certes variables clau (per exemple, variables sociodemogràfiques com ara l'edat, el nivell d'estudis, el lloc de naixement de l'enquestat i els progenitors, la zona de residència,

del basc. Només disposava del percentatge d'ús del basc amb cadascun dels progenitors. La xifra que apareix en el gràfic respon al càlcul estimatiu següent: he restat 3 punts de la mitjana dels percentatges d'ús amb la mare i amb el pare. Ho he fet així perquè, en els casos del català a Catalunya i a Andorra, la mitjana esmentada excedeix de 3 punts l'ús prioritari de la llengua amb el conjunt dels progenitors.

3. Com que no he disposat de la matriu de dades de l'enquesta basca, no he pogut elaborar la variable construïda «llengua amb el conjunt dels progenitors»

Gràfic 4

Població adulta de Catalunya i del País Basc. Ús prioritari amb progenitors i fills, del català a Catalunya i del basc al País Basc, en percentatges i ITI corresponents.⁴

FONT: Elaboració pròpia a partir de les dades de Torres (coord.), 2005, i d'altres dades provinents d'una enquesta efectuada el 2001 per la Viceconselleria de Política Lingüística del Govern basc (a la qual dono les gràcies per haver-me facilitat aquestes informacions).

etc., però també variables sociolingüístiques com ara la llengua inicial, el coneixement lingüístic i altres). Com a exemple es presenten dos gràfics: l'un mostra els ITIC de Catalunya en funció del nivell d'estudis (vegeu el gràfic 5) i l'altre, els ITIC d'Andorra en funció del període d'arribada al país (vegeu el gràfic 6).

El gràfic 5 ens dóna una dada interessant per conèixer el valor social del català a Catalunya: les persones amb estudis mitjans i alts tenen un ITIC més elevat que les altres. Això vol dir que entre les que tenen estudis mitjans i alts hi ha un percentatge més important que entre la resta de la població de persones que passen del castellà com a llengua inicial al català com a llengua amb els fills. És a dir que la capacitat d'atracció del català és més alta entre els que tenen més estudis. En una societat com la nostra, això mostra que el català té un valor social apreciable.

L'altre exemple que es presenta és el dels ITIC segons els períodes d'arribada al país, en aquest cas a Andorra (vegeu el

gràfic 6). Aquí veiem que, entre les persones arribades els últims trenta anys, les d'origen lingüístic català són proporcionalment moltes menys que les arribades abans, la qual cosa reflecteix el fet que entre aquestes darreres hi havia molta més gent provinent de Catalunya. Pel que fa a l'ITIC, resulta que el més alt, de llarg, és dels nats a Andorra. Entre els que tenen fills a Andorra, els que els parlen català i empren una altra llengua amb els progenitors són quasi el 40% més que els que estan en la situació contrària. Aquesta dada ens indica que entre les persones socialitzades a Andorra la capacitat d'atracció del català és força alta.

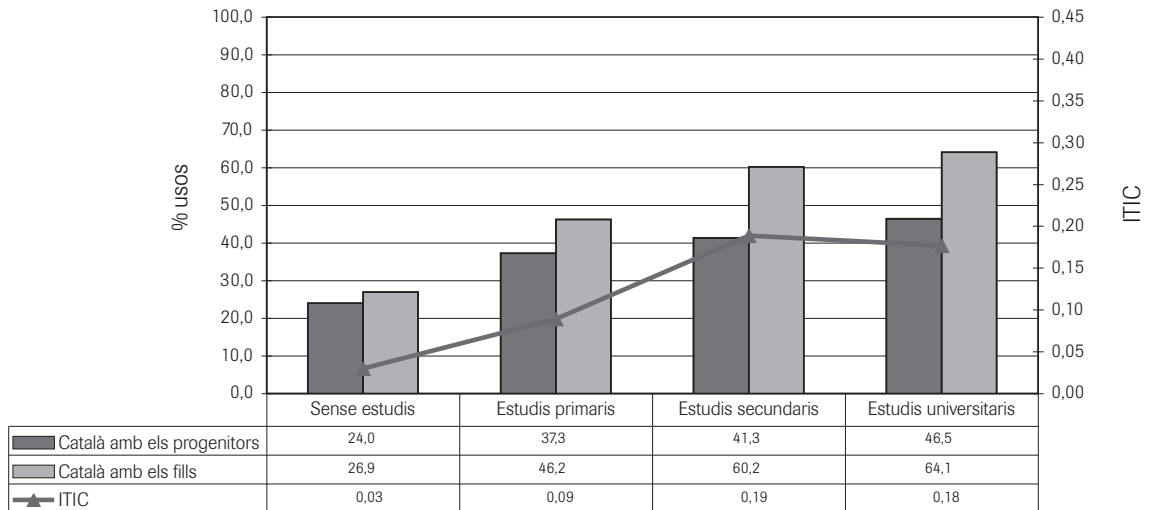
4.2. L'ús lingüístic amb els fills segons la llengua emprada amb els progenitors

Una vegada presentada la utilitat de les comparacions entre diferents ITI, passem a mostrar un altre nivell d'anàlisi, a partir de les dues mateixes variables bàsiques. Es tracta de determinar quina és la tria de la llengua amb els fills segons la llengua que es parla amb els progenitors. Per aconseguir aquesta informació, en lloc de comparar les dues variables, com en el cas anterior, les encreuarem.

4. L'univers de les dues enquestes difereix lleugerament, ja que en l'enquesta catalana és de quinze i més anys, mentre que en la basca és de setze i més anys.

Gràfic 5

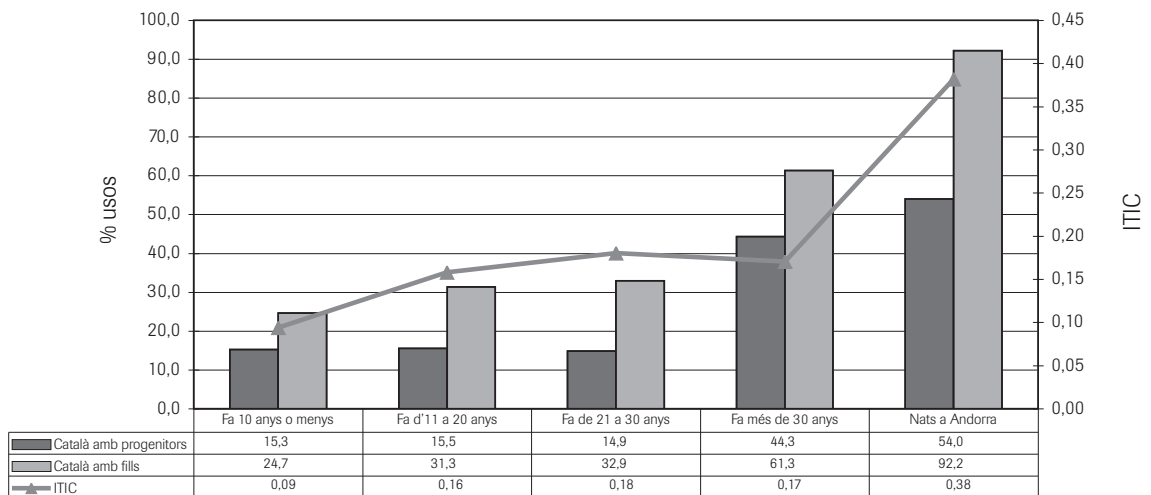
Població de Catalunya de quinze i més anys. Ús del català amb el conjunt dels progenitors i amb el conjunt dels fills, per nivell d'estudis, en percentatges i ITIC corresponents. 2003⁵

FONT: Torres (coord.), 2005, p. 95.

Gràfic 6

Població d'Andorra de quinze i més anys. Ús del català amb els progenitors i amb els fills, segons el període d'arribada, en percentatges i ITIC corresponents. 2004⁶

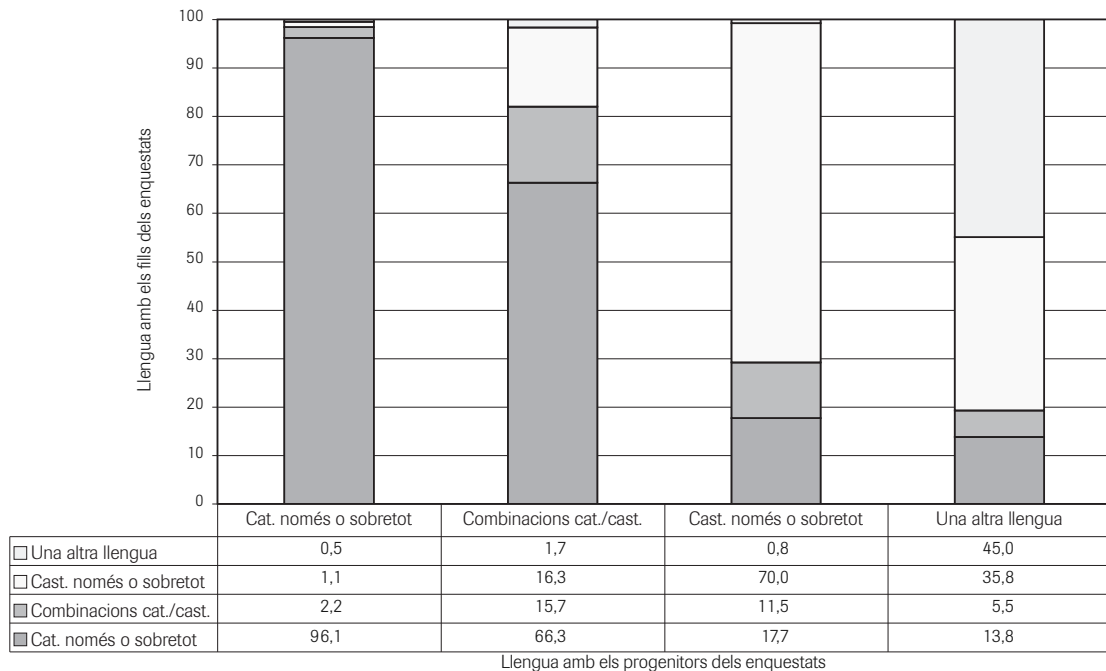
FONT: Torres (coord.), 2006.

5. L'avenç de l'ITIC dels sense estudis no és significatiu estadísticament.

6. L'avenç de l'ITIC dels arribats fa deu anys o menys no és significatiu estadísticament.

Gràfic 7

Població de Catalunya de quinze i més anys. Llengua usada amb el conjunt dels fills segons la llengua emprada amb el conjunt dels progenitors. Percentatges. 2003

FONT: Torres (coord.), 2005, p. 99.

L'operació ens proporciona noves dades sobre el canvi sociolingüístic en curs. Així, ens permet saber, per a una llengua i un territori o àmbit social determinats, si els fills de llars monolingües transmeten, o no, la llengua rebuda a la descendència de manera generalitzada, la qual cosa és un element clau per conèixer el grau de manteniment d'un idioma. També ens informa sobre les tries lingüístiques de les persones nascudes en llars mixtes lingüísticament amb els fills, una dada que ens diu molt sobre la vitalitat d'una llengua. Com a exemple, es mostra seguidament el gràfic 7, que ens presenta els resultats de l'encreuament citat de variables a Catalunya.

En aquest gràfic podem veure que, entre els que parlen prioritàriament català amb els progenitors, la quasi totalitat també el parla amb els fills, de manera que no hi ha pràcticament defeció lingüística en aquest aspecte. També hi veiem que, entre els que han parlat totes dues llengües a la llar inicial, una majoria clara tria el català com a llengua principal amb els fills. I encara que, tot i que els que han parlat prioritàriament castellà amb els progenitors es decanten majoritàriament pel mateix ús amb els fills, una part apreciable tria el català. Les dues últimes informacions esmentades són les que fan que a Catalunya l'índex intergeneracional del català sigui posi-

tiu i mostren, per tant, que aquesta llengua hi té una capacitat d'atracció apreciable.

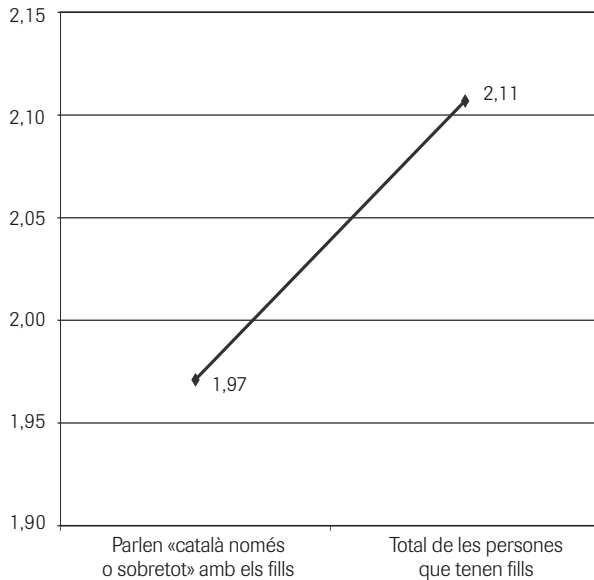
4.3. Impacte de la transmissió intergeneracional i de la natalitat diferencial segons la llengua

El nivell d'anàlisi següent consisteix a calcular de quina manera les diferències de natalitat segons la llengua poden reduir o ampliar els efectes d'un índex de transmissió intergeneracional determinat. És sabut que en les societats amb diverses llengües emprades massivament es poden donar diferències de natalitat segons la llengua. Si això es produeix, aquestes diferències tenen un paper important en l'evolució de la situació sociolingüística, ja que reforcen demogràficament certs grups en relació amb altres. És el cas, per exemple, dels francòfons del Canadà, els quals van quedar molt minoritzats demogràficament després d'ingressar a l'Imperi britànic. En canvi, han pogut subsistir com a poble diferenciat fins als nostres dies, gràcies en bona part a una natalitat clarament més alta que els veïns anglòfons, sostinguda durant un període de temps llarg.

Per poder estudiar la natalitat diferencial segons la llengua, cal triar una funció lingüística que, encreuada amb el nombre de fills, permeti visualitzar de la millor manera possible la incidència

Gràfic 8

Població de Catalunya de quinze i més anys. Nombre mitjà de fills dels que els parlen català i dels que en tenen en general. 2003

FONT: Torres (coord.), 2005, p. 104.

de la qüestió en la dinàmica sociolingüística. La variable que s'ha triat és la llengua amb el conjunt dels fills, per dos motius: el primer és que aquesta variable s'ha emprat en el càlcul efectuat de la transmissió intergeneracional del català, per la qual cosa amb les dades referides a aquesta funció serà més pràctic fer el càlcul corrector; el segon, estretament lligat al primer, és que els factors que determinarien principalment la composició lingüística de la generació següent, si només hi hagués un creixement vegetatiu i cap més canvi, serien precisament la tria del nombre de fills i de la llengua que s'hi emprà.

En l'enquesta en la qual m'he basat per fer aquesta proposta (vegeu Torres, coord., 2005) hi ha una pregunta sobre el nombre de fills de cada enquestat, però no hi ha les dades suficients per poder calcular l'índex de natalitat. En aquestes condicions, el concepte que vaig fer servir en aquell treball per fer una aproximació a l'índex de natalitat és el del nombre mitjà de fills per persona dels que en tenen, que és el mateix que empraré en aquesta proposta.⁷ Concretament, proposo que per calcular l'impacte de la natalitat diferencial sobre l'ITI d'una llengua determinada es tingui en compte el nombre mitjà de fills dels

que els parlen aquesta llengua, i de la població en general que té fills. Si dividim el primer pel segon resulta una xifra que, en general, és inferior a 1 si la natalitat dels que parlen aquesta llengua és més baixa que la de la resta de la població i que és superior a 1 si és més alta.

Així, una manera de calcular l'impacte sobre l'ITI del diferencial natalici segons la llengua és la fórmula següent:

$$\% \text{ llAF} = \frac{MFIIA}{MFTots} - \% \text{ llAP}$$

$$\text{ITI corregit} = \frac{\% \text{ llAF}}{100}$$

on:

- % llAF = percentatge dels que parlen la llengua A de manera exclusiva o predominant amb els fills
- MFIIA = mitjana de fills dels que els parlen la llengua A de manera exclusiva o predominant
- MFTots = mitjana de fills de tots els que en tenen
- % llAP = percentatge dels que parlen la llengua A de manera exclusiva o predominant amb els progenitors

Abans d'aplicar la fórmula, cal assegurar-se, mitjançant la prova adient, que la diferència entre les dues mitjanes emprades és estadísticament significativa. Si no ho és, no cal fer aquest càlcul correctiu.

Per mostrar la manera com, segons la meua proposta, es calcula l'impacte de la natalitat sobre l'ITI, presentaré breument el cas del català a Catalunya. Tal com es pot veure en el gràfic 8, en aquest territori els que parlen català als fills en tenen un nombre mitjà inferior al del total de la població amb descendència. És a dir, que els que no parlen català als fills en tenen més que els que hi parlen. Hi ha, per tant, a Catalunya, un diferencial natalici segons la llengua desfavorable al català,⁸ la qual cosa redueix necessàriament l'efecte positiu que té per a aquest idioma l'avenç en la transmissió intergeneracional tal com s'ha estudiat aquí fins ara. Seguidament presento els passos que cal fer per calcular, mitjançant l'aplicació de la fórmula esmentada més amunt, l'impacte concret que aquesta diferència de natalitat produeix en l'ITIC de Catalunya:

1) Es mira amb la prova adient si és estadísticament significativa la diferència entre les mitjanes de nombre de fills dels que

7. No podia emprar el nombre mitjà de fills per persona de la població en general, perquè la tria de l'ús amb els fills com a variable bàsica d'aquest nivell d'anàlisi m'ho impedia.

8. Tot i que, tal com he mostrat a Torres ([coord.], 2005, p. 102-107), aquest diferencial va ser apreciable durant uns anys, ha anat desapareixent entre els més joves que han tingut fills, almenys pel que fa a la població no estrangera. Ara bé, com que entre la gent més gran sí que es dona, també continua havent-n'hi entre el conjunt de la població.

els parlen català i dels que en tenen en general. Com que resulta que és significativa, podem continuar amb el càlcul.

2) Es divideix el nombre mitjà de fills dels que els parlen català pel nombre mitjà que té la població amb descendència en general (vegeu el gràfic 8). És a dir, que es fa la divisió $1,97 / 2,11 = 0,9336$.

3) Es multiplica aquesta xifra pel percentatge de català prioritari amb els fills: $50,9 \times 0,9336 = 47,52$.

4) Es resta d'aquesta xifra el percentatge d'ús del català prioritari amb els progenitors, és a dir, es fa $47,52 - 39,5 = 8,02$. Aquesta xifra, dividida per 100, dóna 0,08, que és l'ITIC corregit, resultat d'haver tingut en compte la natalitat diferencial.

Hi ha, doncs, a Catalunya, una reducció de l'avenç del català a causa de la natalitat diferencial, però l'avenç resultant continua sent notable. La fórmula proposada ens permet, per tant, calcular de manera precisa i comparable l'impacte de la natalitat diferencial sobre la transmissió lingüística intergeneracional.

5. Conclusió

He presentat un model d'índex de transmissió lingüística intergeneracional d'una llengua que ha estat útil en l'anàlisi demolingüística de les terres de llengua catalana. Tal com han mostrat els exemples adduïts, si es té la informació suficient per aplicar-lo, el model permet veure la incidència de la transmissió intergeneracional des de diversos angles i aspectes, la qual cosa ens ajuda a entendre la dinàmica sociolingüística. Es tracta d'un model obert,

que pot ser objecte d'adaptacions i perfeccionaments, sobretot si es pot anar aplicant en l'estudi de societats sociolingüísticament diverses del model inicial. Espero que pugui ser útil en l'avenç de la recerca demolingüística.

Bibliografia

- TORRES, Joaquim (1994). «Evolució de l'ús del català com a llengua familiar a Catalunya». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 12, p. 41-49.
- (2003). «L'ús oral familiar a Catalunya». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 17, p. 47-76.
 - (2007). «Capítol 3. L'ús familiar i la transmissió lingüística intergeneracional». A: QUEROL, Ernest [coord.]. *Llengua i societat en els territoris de parla catalana a l'inici del segle XXI: L'Alguer, Andorra, Catalunya, Catalunya Nord, la Franja, Illes Balears i Comunitat Valenciana*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Secretaria de Política Lingüística. (Sèrie Estudis; 12)
- TORRES, Joaquim [coord.] (2005). *Estadística sobre els usos lingüístics a Catalunya 2003. Llengua i societat a Catalunya en els inicis del segle XXI*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Secretaria de Política Lingüística. (Sèrie Estudis; 8)
- (2006). *Enquesta sobre els usos lingüístics a Andorra 2004. Llengua i societat a Andorra en els inicis del segle XXI*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de la Vicepresidència. Secretaria de Política Lingüística. (Sèrie Estudis; 9)